

دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حسابداری

عنوان

نوسان پذیری و قابلیت پیش بینی سود

استاد راهنما

دکتر رضوان حجازی

استاد مشاور

دکتر علی رحمانی

دانشجو

فوزیه فرد فشانی

مهر ۱۳۹۰

کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به

دانشگاه الزهرا (س) است.

تقدیم به پدر و مادرم

که از نگاهشان صلابت

از رفتارشان محبت

و از صبرشان ایستادگی را آموختم.

نگارنده بر خود لازم می داند که بعد از شکرگذاری به درگاه خداوند متعال، از زحمات بی دریغ و راهنمایی های ارزشمند استاد گرامی سرکار خانم دکتر حجازی، جناب آقای دکتر رحمانی، جناب آقای دکتر گودرزی، جناب آقای دکتر خلیفه سلطانی، جناب آقای دکتر افلاطونی، جناب آقای ابراهیم ابراهیمی و سرکار خانم راحیل شفیعی در راستای انجام این پژوهش، تشکر و قدردانی نماید.

عنوان: نوسان پذیری و قابلیت پیش بینی سود

نام و نام خانوادگی: فوزیه فرد فشانی

رشته تحصیلی: حسابداری

استاد راهنما: خانم دکتر رضوان حجازی

استاد مشاور: آقای دکتر علی رحمانی

تاریخ دفاع: ۱۳۹۰/۰۷/۱۰

چکیده

در این پژوهش ارتباط بین نوسان پذیری سود و قابلیت پیش بینی کوتاه مدت و بلند مدت سود مورد بررسی واقع گردید. پژوهش های اخیر نشان می دهد که نوسان پذیری سود، از دو عامل نشات می گیرد، نوسان پذیری به دلیل شوک های اقتصادی و نوسان پذیری به علت مسائل موجود در فرآیند حسابداری تعیین سود، که انتظار می رود هر دو این عوامل قابلیت پیش بینی سود را کاهش دهند (دایچو وتانگ، ۲۰۰۹). بر همین اساس در این پژوهش قدر مطلق تعهدات و نوسان پذیری جریان نقد عملیاتی نیز برای مقایسه نتایج، استفاده شد. نوسان پذیری جریان نقد عملیاتی که به عنوان نماینده ای برای نوسان پذیری اقتصادی در نظر گرفته شد، مبنای مناسبی برای دسته بندی بر اساس قابلیت پیش بینی سود ارائه نمی کند. اما نتایج تعهدات نشان داد که تفاوت در R^2 تعدیل شده از لحاظ آماری معنادار است. نتایج این پژوهش نشان داد که نوسان پذیری سود مبنای قابل اتکایی را در رابطه با تمییز در پایداری نسبی سود و قابلیت پیش بینی سود تا ۳ سال آتی، فراهم می کند. سطح تعهدات و نوسان پذیری سود بر حسب توان پیش بینی در کوتاه مدت یکسان عمل می کنند.

فهرست مطالب..... شماره صفحه

فصل اول: کلیات پژوهش

- ۱-۱-۱- مقدمه ۱
- ۱-۲-۱- تشریح و بیان موضوع ۱
- ۱-۳-۱- اهداف پژوهش و ضرورت آن ۳
- ۱-۴-۱- پرسش های پژوهش ۳
- ۱-۵-۱- فرضیه پژوهش ۳
- ۱-۶-۱- تعاریف عملیاتی ۴
- ۱-۶-۱-۱- سود: ۴
- ۱-۶-۱-۲- پایداری سود: ۴
- ۱-۶-۱-۳- قابلیت پیش بینی: ۴
- ۱-۷-۱- نهادها یا موسساتی که می توانند از یافته های این پژوهش بهره گیرند ۴
- ۱-۸-۱- اطلاعات مربوط به روش شناسی پژوهش ۵
- ۱-۸-۱-۱- جامعه آماری و ویژگی های آن ۵
- ۱-۸-۱-۲- روش نمونه گیری و حجم نمونه ۶
- ۱-۸-۱-۳- روش جمع آوری اطلاعات ۶
- ۱-۸-۱-۴- روش تحلیل داده ها ۶
- ۱-۹-۱- ساختار تحقیق ۷

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

- ۲-۱-۱- مقدمه ۸
- بخش اول: مبانی نظری
- ۲-۲-۱- تعریف سود ۸
- ۲-۳-۱- اهداف گزارشگری سود ۱۰
- ۲-۴-۱- سودمندی در پیش بینی ۱۱
- ۲-۵-۱- سود به عنوان ابزاری برای پیش بینی ۱۳

۱۶	۶-۲- رابطه بین سود حسابداری و جریان های نقدی
۱۷	۷-۲- گزارش جریان های نقدی یا گزارشگری سود
۱۸	۸-۲- پیش بینی سود
۱۸	۱-۸-۲- اهداف پیش بینی های سود
۱۹	۲-۸-۲- ویژگی های پیش بینی سود
۲۰	۳-۸-۲- اهمیت و کاربرد پیش بینی سود
۲۱	۴-۸-۲- استفاده کنندگان پیش بینی های سود
۲۲	۹-۲- قابلیت پیش بینی سود
۲۳	۱-۹-۲- اندازه گیری قابلیت پیش بینی سود
۲۳	۱۰-۲- پایداری سود
۲۴	۱-۱۰-۲- اندازه گیری پایداری سود
۲۶	۲-۱۰-۲- منابع پایداری پایین سود
۲۷	۳-۱۰-۲- یافته های تجربی درباره پایداری سود
۲۹	۱۱-۲- ارقام تعهدی
۳۰	۱-۱۱-۲- اجزای ارقام تعهدی
۳۱	۱۲-۲- نقش نوسان پذیری در پیش بینی
	بخش دوم: پیشینه تحقیق
۳۵	۱۳-۲- تحقیقات تجربی در ارتباط با پیش بینی سود و نوسان پذیری سود
۳۵	۱-۱۳-۲- تحقیقات انجام شده در ایران
۴۷	۲-۱۳-۲- تحقیقات انجام شده در سایر کشورها
	فصل سوم: روش پژوهش
۶۲	۱-۳- مقدمه
۶۲	۲-۳- روش شناسی تحقیق
۶۳	۳-۳- پرسش های تحقیق
۶۳	۴-۳- فرضیات تحقیق

۶۴	۵-۳- متغیرهای مورد بررسی در پژوهش
۶۶	۶-۳- تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای تحقیق
۶۶	۱-۶-۳- سود:
۶۷	۲-۶-۳- همواری سود:
۶۷	۳-۶-۳- پایداری سود:
۶۷	۴-۶-۳- قابلیت پیش بینی سود :
۶۷	۷-۳- جامعه مورد مطالعه و نمونه آماری
۶۹	۸-۳- نحوه جمع آوری داده های پژوهش
۶۹	۹-۳- تجزیه و تحلیل داده ها
۷۱	۱۰-۳- آزمون Z کرامر
۷۳	۱۱-۳- روش بوت استرپ

..... فصل چهارم: تحلیل داده ها

۷۵	۱-۴- مقدمه
۷۵	۲-۴- آماده سازی داده ها
۷۶	۳-۴- آمار توصیفی
۷۷	۴-۴- تحلیل پنلی
۷۸	۵-۴- نتیجه آزمون فرضیه پژوهش
۷۹	۱-۵-۴- افق یک ساله - پنل مشروط بر نوسان پذیری سود
۸۰	۲-۵-۴- افق یک ساله - پنل مشروط بر قدر مطلق تعهدات
۸۳	۳-۵-۴- افق یک ساله - پنل مشروط بر نوسان پذیری جریان نقد عملیاتی
۸۴	۴-۵-۴- افق سه ساله - کل نمونه
۸۵	۵-۵-۴- افق سه ساله - پنل مشروط بر نوسان پذیری سود
۸۷	۶-۵-۴- افق سه ساله - پنل مشروط بر قدر مطلق تعهدات

..... فصل پنجم: خلاصه پژوهش و نتیجه گیری

۹۰	۱-۵- مقدمه
----	------------------

۹۰ خلاصه پژوهش ۲-۵
۹۲ تشریح و ارزیابی نتایج پژوهش ۳-۵
۹۴ نتیجه گیری کلی ۴-۵
۹۴ محدودیت های پژوهش ۵-۵
۹۵ پیشنهادات مبتنی بر نتایج پژوهش ۶-۵
۹۵ ۱-۶-۵ - پیشنهادات کاربردی:
۹۶ ۲-۶-۵ - پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی:
 فهرست منابع و ماخذ
۹۷ فهرست منابع فارسی
۱۰۰ فهرست منابع انگلیسی
۱۰۴ پیوست ها

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

فصل اول به بیان کلیات پژوهش می پردازد. در این فصل موضوع پژوهش، اهداف پژوهش و ضرورت انجام آن، پرسش پژوهش، فرضیه پژوهش، تعاریف عملیاتی و جامعه آماری و ویژگی های آن شرح داده می شود.

۱-۲- تشریح و بیان موضوع

سود یکی از اقلام مهم و اصلی صورت های مالی است که توجه استفاده کنندگان صورت های مالی را به خود جلب می کند. سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران، کارکنان شرکت، تحلیل گران، دولت و دیگر استفاده کنندگان صورت های مالی، از سود به عنوان مبنایی جهت اتخاذ تصمیمات سرمایه گذاری، اعطای وام، سیاست پرداخت سود، ارزیابی شرکت ها، محاسبه مالیات و سایر تصمیمات مربوط به شرکت، استفاده می کنند.

از دیدگاه اطلاعاتی، مفهوم سود نتیجه ی فعالیتهای اقتصادی را بیان می کند. بسیاری از سرمایه گذاران، سرمایه گذاری در شرکت هایی که از یک روند ثابت سود آوری برخوردارند را ترجیح می دهند. همچنین سرمایه گذاران معتقدند شرکت هایی که سودهای پرنوسان گزارش می کنند، نسبت به شرکتهایی که سودهای هموار گزارش می کنند، دارای ریسک بیشتری هستند.

پیش بینی، عاملی کلیدی در تصمیم گیری های اقتصادی است. سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیریت و دیگر اشخاص در تصمیم گیری های اقتصادی متکی به پیش بینی و انتظارات هستند. از آن جایی که سرمایه گذاران و تحلیل گران مالی از سود به عنوان یکی از معیارهای اصلی برای ارزیابی شرکت ها استفاده می کنند، آنان تمایل به اندازه گیری میزان

سودآوری آتی دارند تا نسبت به نگهداری یا فروش سهام خود تصمیم گیری کنند . آنان با پیش بینی سود، نسبت به وضعیت یک شرکت قضاوت می کنند.

بعضی از نیازها و برنامه های کاربردی نیاز به پیش بینی سود دارد (مثل ارزیابی سهام) و این در حالی است که دانش ما در زمینه قابلیت پیش بینی سود و بویژه قابلیت پیش بینی بلند مدت محدود است. در یک سطح وسیع تر، این کاربردها در ارتباط با پیشرفت پژوهش های مبتنی بر تجزیه و تحلیل اصولی در حسابداری هستند، جایکه تجزیه و تحلیل اصولی به عنوان شناسایی روش هایی برای استفاده از اطلاعات حسابداری در جهت بهبود پیش بینی سود تعریف می گردد.

نوسان سود، توسط عوامل اقتصادی و حسابداری تعیین می شود و هر دوی این عوامل قابلیت پیش بینی سود را کاهش می دهند. در نظر گرفتن اطلاعات مرتبط به نوسان سود، در پیش بینی سود بلند مدت و کوتاه مدت، بهبودهای قابل توجهی را در پی دارد. نوسان سود شامل جنبه هایی از تعیین سود است که در ارتباط با قابلیت پیش بینی سود است. بررسی مدارک اخیر، انگیزه ای قوی برای ارتباط بین نوسان سود و قابلیت پیش بینی سود فراهم می آورد. گراهام (۲۰۰۵) در تحقیقی نشان داد که ۸۰ درصد مدیران مالی مورد بررسی نوسان سود را عامل کاهش پیش بینی سود می دانند. نوسان سود، تحت تاثیر نوسان اقتصادی واقعی و غیر قابل اجتناب قرار می گیرد. شرکت هایی که در محیط هایی فعالیت می کنند که در معرض شوک های اقتصادی بزرگ هستند با احتمال بیشتری سود پر نوسان تر و با قابلیت پیش بینی کمتر، دارند. نوسان سود گزارش شده همچنین ابعاد با اهمیتی از تعیین حسابداری سود را منعکس می کند که فراهم کننده یک ارتباط با قابلیت پیش بینی سود است. یکی از این جنبه ها کیفیت تطابق هزینه ها با درآمدها است که در تحقیق دایچو و تانگ (۲۰۰۸) مدل سازی شد. دایچو و دایچو (۲۰۰۲) کیفیت اثر تعهدات، بعد دیگری از فرآیند تعیین سود، را که فراهم کننده یک رابطه حسابداری بین نوسان سود و قابلیت

پیش بینی سود است، مورد بررسی قرار دادند. آنها مطرح کردند که بسیاری از تعهدات، جریان های نقدی آتی را برآورد می کنند و بنابراین خطای برآوردی زیاد در تعهدات، نشان دهنده کیفیت پایین تر سود و قابلیت پیش بینی کمتر سود است. از آنجا که خطای برآوردی در محیط های پرنوسان، مهمتر و جدی تر است این امر، حاکی از وجود یک رابطه منفی بین نوسان سود و قابلیت پیش بینی سود است.

در این پژوهش اثر نوسان سود بر قابلیت پیش بینی سود مورد بررسی قرار می گیرد.

۳-۱- اهداف پژوهش و ضرورت آن

هدف این پژوهش، بررسی وجود یا عدم وجود رابطه بین نوسان سود و قابلیت پیش بینی سود است. همچنین این پژوهش به دنبال ایجاد درکی از ساز و کار این رابطه، در صورت وجود، است. از آنجا که سود پر کاربرد ترین و ملموس ترین مفهوم مورد نظر سهامداران و سایر استفاده کنندگان حاضر در بازار سرمایه است، یافتن عوامل موثر بر یکی از مهمترین مشخصه های این مفهوم، استفاده کنندگان را در استفاده هر چه بهتر از آن و اتخاذ تصمیمات اقتصادی مناسب یاری خواهد کرد.

۴-۱- پرسش های پژوهش

آیا نوسان سود با قابلیت پیش بینی سود، رابطه دارد؟

۵-۱- فرضیه پژوهش

نوسان سود با قابلیت پیش بینی سود، رابطه معکوس دارد.

۱-۶- تعاریف عملیاتی

۱-۶-۱- سود:

سود عبارت است از تفاوت درآمدها و هزینه ها. برای مقاصد این پژوهش منظور از سود، سود قبل از اقلام غیر مترقبه است. این قلم از صورت سود و زیان شرکت های عضو نمونه استخراج می گردد.

۱-۶-۲- پایداری سود:

بدین معنی است که سود دوره جاری منعکس کننده بخشی از سود دوره های آتی باشد که با اطمینان معقولی تکرار شود. برخلاف سود موقتی که تنها بر دوره جاری و نه دوره های آتی اثر دارد، سود پایدار، تکرار می شود و قابل قبول است، بنابراین مطلوب تر از سود موقتی است.

۱-۶-۳- قابلیت پیش بینی:

این معیار به عنوان توان سود برای پیش بینی خودش در آینده تعریف می شود. قابلیت پیش بینی یکی از اجزای مربوط بودن در چارچوب نظری هیات استانداردهای حسابداری مالی^۱ است و بنابراین از دید استاندارد گذاران یک مشخصه مطلوب برای سود است.

۱-۷- نهادها یا موسساتی که می توانند از یافته های این پژوهش بهره گیرند

سرمایه گذاران در بورس اوراق بهادار تهران، می توانند با استفاده از نتایج این پژوهش، ارزیابی بهتری از عملکرد شرکت های موجود در بورس داشته باشند و در نتیجه تصمیمات سرمایه گذاری مناسب تری را اتخاذ کنند. مدیران شرکت های فعال در بورس اوراق بهادار تهران، می توانند از یافته های این تحقیق در جهت بهبود پیش بینی های خود از سود و در نتیجه ارائه سود

^۱ Financial Accounting Standards Board (FASB)

هر سهم^۲ برآوردی دقیق تر، بهره گیرند. اعتبار دهندگان نیز در جهت اتخاذ تصمیمات بهتر در رابطه با اعطای اعتبار، می توانند از نتیجه این پژوهش استفاده کنند. سازمان بورس و اوراق بهادار با بهره گیری از یافته های این پژوهش می تواند با ارائه اطلاعات اثر گذار و مرتبط با نوسان پذیری یا توزیع قوانین و مقررات مربوط و الزام شرکت های عضو به ارائه این اطلاعات، سرمایه گذاران را در پیش بینی و در نتیجه تصمیم گیری بهتر یاری کند.

۸-۱- اطلاعات مربوط به روش شناسی پژوهش

۱-۸-۱- جامعه آماری و ویژگی های آن

جامعه ی آماری در این تحقیق شامل کلیه ی شرکت هایی است که از سال ۱۳۸۰ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده اند. نمونه آماری:

برای انتخاب نمونه آماری شرایط زیر لحاظ می شود و نمونه آماری با روش حذفی سیستماتیک (هدفمند) حاصل می گردد.

- شرکت ها باید اطلاعات کامل را برای همه صورت های مالی مانند ترازنامه ، صورت سود و زیان و گردش وجوه نقد، داشته باشند.
- شرکت ها باید در طول سال مالی در بورس اوراق بهادار فعالیت داشته باشند.
- سال مالی شرکت ها منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد.
- حداقل داده های ۲ سال پیاپی شرکت ها در دسترس باشد.
- شرکت های واسطه گری مالی و چند رشته ای نباشند.

^۲ Earnings Per Share (EPS)

- شرکت‌ها دارای حقوق صاحبان سهام منفی نباشند.

۱-۸-۲- روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

در این تحقیق از روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک استفاده می‌شود. بدین ترتیب که کلیه ی شرکت‌های عضو جامعه آماری که دارای شرایط و معیارهای فوق می‌باشند، جزء نمونه آماری قرار گرفته و آن دسته از شرکت‌هایی که واجد شرایط فوق نمی‌باشند از نمونه حذف می‌شوند. در نهایت ۱۴۲ شرکت به عنوان نمونه مورد بررسی، حائز شرایط فوق بودند که از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ عضو بورس اوراق بهادار تهران بوده‌اند.

۱-۸-۳- روش جمع‌آوری اطلاعات

در این پژوهش گردآوری اطلاعات در دو مرحله انجام می‌شود. در مرحله ی اول، برای تدوین مبانی نظری تحقیق از روش کتابخانه‌ای و در مرحله ی دوم، برای گردآوری داده‌های مورد نظر از اسناد و مدارک شرکت‌های نمونه مانند صورت‌های مالی، سایت بورس و سایر منابع اطلاعاتی مرتبط استفاده خواهد شد.

۱-۸-۴- روش تحلیل داده‌ها

در این پژوهش رابطه نوسان‌پذیری سود و قابلیت پیش‌بینی سود، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. به این منظور از صفحه گسترده اکسل برای مرتب‌سازی داده‌ها و از نرم افزار Spss و Eviews برای انجام رگرسیون و سایر آزمون‌های آماری مورد نیاز، استفاده می‌شود. برای تحلیل داده‌ها از تحلیل تفاوت در ضریب تعیین تعدیل شده چارک اول و چهارم، در سطح معناداری ۹۹٪ استفاده شده است.

۹-۱- ساختار تحقیق

فصل اول به بیان موضوع، اهداف پژوهش و ضرورت انجام آن اختصاص یافت. همچنین فرضیه تحقیق، تعاریف عملیاتی متغیرهای تحقیق، ویژگی های نمونه و روش تحلیل داده ها ارائه گردید.

فصل دوم به ادبیات موضوع از جمله تعریف سود و اهداف گزارشگری آن، سود به عنوان ابزاری برای پیش بینی، اهمیت و کاربرد پیش بینی سود، اندازه گیری قابلیت پیش بینی سود و نقش نوسان پذیری در پیش بینی می پردازد. همچنین تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع تحقیق، بیان می شود.

فصل سوم مربوط به ساختار و روش تحقیق است. مباحثی از قبیل روش شناسی تحقیق، فرضیه تحقیق و تحلیل داده ها در این فصل بیان می شود.

فصل چهارم در مورد تجزیه و تحلیل اطلاعات آماری به دست آمده است. نتایج مربوط به آزمون فرضیه پژوهش در این فصل ارائه می گردد.

فصل پنجم که آخرین فصل این پژوهش است به ارائه خلاصه پژوهش، نتیجه گیری و بررسی تطبیقی یافته ها، محدودیت های پژوهش و پیشنهادات برای پژوهش های آتی اختصاص دارد.

فصل دوم

ادبیات و پیشینه پژوهش

۲-۱- مقدمه

اهمیت سود برای مشارکت کنندگان در بازار سرمایه، بر هیچ کس پوشیده نیست. گروه های علاقه مند به گزارش های مالی ارائه شده در این بازار، اهداف و منافع گوناگونی را دنبال می کنند که گاه با اهداف و منافع دیگر ذینفعان نیز همسو نیست. استفاده کنندگان گزارش های مالی شرکت ها، سرمایه گذاران موجود یا آتی یک واحد تجاری هستند که بصورت منطقی به دنبال حداکثر کردن منافع خود و همیشه نگران شرایط مبهم آینده هستند. آنها با اطمینان کردن به پیش بینی های خود در مورد این شرایط یا دیگر مشارکت کنندگان، تصمیم گیری می کنند. روشن است که این سرمایه گذاران به پیش بینی افرادی توجه می کنند که احتمال می دهند نسبت به آنها از اطلاعات معتبرتری برای پیش بینی های خود استفاده می کنند. پیش بینی آینده، همواره با ابهام و ریسک همراه است اما اغلب می توان با در نظر گرفتن اطلاعات و شرایطی مربوط، بخشی از این ریسک را محتمل نشد، که تشخیص درست این اطلاعات و امکان دستیابی به آنها در این امر، تعیین کننده خواهد بود.

بخش اول: مبانی نظری

۲-۲- تعریف سود

سود یکی از اقلام مهم و اصلی صورتهای مالی است که توجه استفاده کنندگان صورتهای مالی را به خود جلب می کند. سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران، کارکنان شرکت، تحلیل گران، دولت و دیگر استفاده کنندگان صورتهای مالی از سود به عنوان مبنایی جهت اتخاذ تصمیمات سرمایه گذاری، اعطای وام، سیاست پرداخت سود، ارزیابی شرکتها، محاسبه مالیات و سایر تصمیمات مربوط به شرکت استفاده می کنند (شاهرخی، ۱۳۸۶).